

ХУЛОСАИ

шурои диссертациони 6D.KOA-069 назди

Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни
барои дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология аз рӯи ихтисоси
10.01.08. – Назарияи адабиёт. Матншиносӣ, нусхашиносӣ

Парвандаи аттестациони №

Қарори шурои диссертационӣ аз 13.12.2023, № 6

Барои сазовор донистани Сатторов Ҳабибулло Ҷабборович,
шахрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон барои дарёфти дараҷаи илмӣ
номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.01.08. – Назарияи адабиёт.
Матншиносӣ, нусхашиносӣ

Диссертатсияи Сатторов Ҳабибулло Ҷабборович дар мавзӯи
«Мақоми Азизуддини Насафӣ дар ташаккули насри ирфонии адабиёти
форсу тоҷик (масъалаҳои сарчашмашиносӣ ва поэтика)», ки барои
дарёфти дараҷаи илмӣ номзади илми филология, аз рӯи ихтисоси
10.01.08. – Назарияи адабиёт. Матншиносӣ, нусхашиносӣ дар ҷаласаи
шурои диссертациони 6D.KOA-069-и назди Донишгоҳи давлатии
омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни (734003, шаҳри
Душанбе, хиёбони Рӯдакӣ, 121; фармоиши Комиссияи олии
аттестациони назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми
декабри соли 2022, таҳти №308) аз 13-уми сентябри соли 2023,
суратмаҷлиси №1 ба ҳимоя қабул гардидааст.

Довталаби дараҷаи илмӣ Сатторов Ҳабибулло Ҷабборович 1-уми
июни соли 1990 дар Ҷумҳурии Тоҷикистон таваллуд шудааст. Соли 2013
факултети шарқшиносии Донишгоҳи миллии Тоҷикистонро бо ихтисоси
забони арабӣ ва англисӣ хатм кардааст.

Фаъолияти меҳнатиашро аз соли 2013 ба ҳайси ассистенти кафедраи
назария ва таърихи адабиёт оғоз намуда, ҳамзамон дар вазифаҳои
котиби маҷаллаи илмӣ «Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ» ва
сармутахассиси қисми илм оид ба масъалаҳои маҳфилҳо ва семинарҳои
илмӣ (солҳои 2013-2014), мудирӣ шӯъбаи таҳияи грантҳо ва лоиҳаҳои
инноватсионӣ (солҳои 2014-2015), иҷроқунандаи вазифаи мудирӣ шӯъбаи
илмӣ-инноватсионӣ» (солҳои 2015-2016), ёрдамчи ректори Донишгоҳ
(солҳои 2016-2019), мудирӣ шӯъбаи таъбу нашр (солҳои 2019-2020), аз
соли 2020 то ҳол дар вазифаи Сармуҳаррири нашрияи «Омӯзгори ҷавон»,
котиби матбуотии Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи
Садриддин Айни фаъолият дорад.

Диссертатсия дар кафедраи назария ва таърихи адабиёти
Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни
иҷро шудааст.

Роҳбари илмӣ – Қурбонзода Рухшона Қурбон, доктори илми
филология, профессори кафедраи назария ва таърихи адабиёт, муовини
ректор оид ба робитаҳои хориҷии Донишгоҳи давлатии омӯзгории
Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни.

Муқарризони расмӣ:

1. Нуров Нуралӣ Норович, доктори илми филология, профессор, директори Институти илмӣ-таҳқиқотии илмҳои ҷомеашиносии Муассисаи давлатии таълимии «Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров»;

2. Асозода Ҳотам Раҷаб, номзади илми филология, дотсенти кафедраи таърихи адабиёти тоҷики Донишгоҳи давлатии Кӯлоб ба номи Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, директори генералии Муассисаи давлатии «Мучтамаи ҷумҳуриявии осорхонаҳои Кӯлоб» ба диссертатсия тақризи мусбат пешниҳод намудаанд.

Муассисаи пешбар – Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон дар тақризи мусбати худ, ки аз ҷониби ходими пешбари илмии шӯбаи таърихи адабиёти Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, номзади илми филология Ш.М. Муҳаммадиев, мудирӣ шӯбаи таърихи адабиёти ба номи Рӯдакии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, доктори илми филология У.А. Юсуфӣ, котиби илмии ҷаласа – ходими калони илмии шӯбаи таърихи адабиёт, номзади илми филология Х.М. Давлатова ва имзову муҳри директори Институти забон ва адабиёти ба номи Рӯдакии АМИТ, доктори илми филология, профессор Ф.Х. Шарифзода қайд шудааст, ки диссертатсияи номзоди Сатторов Ҳабибулло Ҷабборович дар мавзӯи «Мақоми Азизуддини Насафӣ дар ташаккули насри ирфонии адабиёти форсу тоҷик (масъалаҳои сарчашмашиносӣ ва поэтика)» ба талаботи бандҳои 31-37-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, мувофиқ буда, муаллифи он барои дарёфти дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.01.08. – Назарияи адабиёт. Матншиносӣ, нусхашиносӣ сазовор мебошад.

Муқарризон ва муассисаи пешбар бо дарназардошти муқаррароти бандҳои 67-70 ва 74-75-и Тартиби додани дараҷаҳои илмӣ, ки бо Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 30-юми июни соли 2021, таҳти №267 тасдиқ шудааст, интихоб ва таъйин гардидаанд. Интихоби муқарризони расмӣ ва муассисаи пешбар ба он асоснок мегардад, ки онҳо мутахассисони бевоситаи соҳаи адабиётшиносӣ буда, дар қорҳои илмию таҳқиқотӣ фаъолона иштирок менамоянд ва дар ин самт асару мақолаҳои зиёде таълиф кардаанд, ки мазмуну муҳтавои онҳо ба мавзӯи диссертатсияи мазкур иртибот дорад.

Довталаби дараҷаи илмӣ доир ба мавзӯи диссертатсия 10 мақолаи илмӣ ба нашр расонидааст, ки аз ин 5-тоаш дар маҷаллаҳои тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионии назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон ба ҷоп расидаанд. Маводи интишоргардида нуктаҳои асосӣ, натиҷаҳо ва мазмунҳои диссертатсияро инъикос намуда, саҳми шахсии муаллифро собит менамоянд.

I. Таълифоти муаллиф дар маҷаллаҳои илмӣ тақризшавандаи Комиссияи олии аттестатсионӣ назди Президенти Ҷумҳурии Тоҷикистон:

[1-М]. Сатторов, Ҳ.Ҷ. Таъсифи мероси адабиёти ирфонии Азизуддини Насафӣ [Матн] / Ҳ.Ҷ. Сатторов // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, ДДОТ ба номи С.Айнӣ, 2020. №5 (88). – С.124-128. ISSN 2219-5408

[2-М]. Сатторов, Ҳ.Ҷ. Шарҳи мухтасари зиндагиномаи Азизуддини Насафӣ [Матн] / Ҳ.Ҷ. Сатторов // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, ДДОТ ба номи С.Айнӣ, 2020. №6 (89). – С.182-184. ISSN 2219-5408

[3-М]. Раҳмонзода, А.А., Сатторов Ҳ.Ҷ. Шеваи нигориши насри суфиёна ва таҷассуми он дар осори Насафӣ [Матн] / А.А. Раҳмонзода, Ҳ.Ҷ.Сатторов // Паёми Донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, ДДОТ ба номи С.Айнӣ, 2022. №5 (100). – С.203-207. ISSN 2219-5408

[4-М]. Восиева, Р., Сатторов Ҳ.Ҷ. Таъсири афкори чехраҳои маъруфи ирфонӣ ба рушди шахсияти Насафӣ [Матн] / Р. Восиева, Ҳ.Ҷ. Сатторов // Суханшиносӣ. – Душанбе, Институти забон ва адабиёти ба номи А. Рӯдакии Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, 2022. №4. – С.69-74. ISSN 2308-7420

[5-М]. Сатторов, Ҳ. Сохтор ва муҳтавои рисолаи «Мақсад-ул-аксо»-и Азизуддини Насафӣ [Матн] / Ҳ.Сатторов // Паёми донишгоҳи омӯзгорӣ. – Душанбе, 2023. № 4 (105). – С.166-170. ISSN 2219-5408

Ба автореферати диссертатсия аз муассиса ва муҳаққиқони зерин тақризҳо ба шурои диссертатсионӣ ворид шудаанд:

1. Тақризи Камаева Рима Бизянова, доктори илми филология, профессори кафедраи филологияи тоҷорӣ Институти Елабугаи Донишгоҳи давлатии Қазони Федератсияи Русия мусбат арзёбӣ шудааст.

2. Тақризи Ҳамроев Ҷумакул доктори илми филология, профессори кафедраи филологияи тоҷик ва забонҳои шарқи хориҷаи Донишгоҳи давлатии Самарқанд ба номи Шароф Рашидов низ мусбат буда, дар он эроду пешниҳодҳои зерин манзур шудаанд:

- дар саҳифаи 8-уми автореферати диссертатсия ҷумлаи «Марҳилаҳои услубии таҳаввули наср дар адабиёти форсу тоҷик (асрҳои X-XIII)» ва вожаи «Зубдат-ул-ҳақоик» (сах.14) низ «Рӯзгор ва осори Азизуддини Насафӣ» дар ҳошияи автореферати диссертатсия Баён ут танзил нишонаҳои ноҳунак ва тире гузошта нашудааст, пробелҳои матн хато гузошта шудааст;

- дар саҳифаи 18-уми автореферати ҳини овардани иқтибоси «Бидон ки ҳар чизе, ки аз худ дафъ мебояд кард ва аз пеш бармебояд дошт, иборат аз ҳичоб аст ва ҳар чизе, ки худро ҳосил мебояд кард ва бар он мебояд буд, иборат аз мақом аст» нишонаи ноҳунак гузошта нашудааст.

- дар ҷое, номи осори ниёгонро ба тарзи «Кашф-ул-асрор» навишта бошад, дар дигар ҷойҳо онро ба шакли «Баён ут-танзил», «Кашф ул-ҳақоики Насафӣ» (ҳошия, сах.18), Шеър-ул-ачам..., «Кашф ул маҳҷуб» ва

монанди инҳо хатоҳои техникӣ ба назар мерасанд, ки онро зудтар бартараф кардан имконпазир аст.

3. Тақризи доктори илми филология, профессор, академики Академияи миллии илмҳои Тоҷикистон, узви Комиссияи марказии интихобот ва раёипурсии Ҷумҳурии Тоҷикистон Носирҷон Салимӣ дар маҷмуъ мусбат буда, дар он чунин эродҳо гирифта шудаанд:

- аз автореферати диссертатсия маълум мегардад, ки дар адабиётшиносии тоҷик то кунун мутуни осори насри Азизуддини Насафӣ тасхех ва нашр нашудаанд. Хуб мешуд, ки муҳаққиқ дар баробари таълифи ин диссертатсия мутуни як ё ду рисолаҳо ба ҳукми замимаи он тасхех ва манзур менамуд;

- дар матни диссертатсия баъзе ғалатҳои имлоиву техникӣ ба чашм мерасанд, ки ислоҳи онҳо ҳатмист.

Шури диссертатсионӣ қайд менамояд, ки аз тарафи довталаби дараҷаи илмӣ дар асоси иҷро кардани таҳқиқоти илмӣ:

- унвонҷӯ Сатторов Ҳабибулло Ҷабборович бо иҷро кардани таҳқиқоти илмӣ бо истифода аз равишҳои илмӣ-таҳқиқотии роиҷ ба омӯзиши мақоми Азизуддини Насафӣ дар ташаккули насри ирфонии адабиёти форсу тоҷик пардохта, қори илмӣ аз нигоҳи адабиётшиносӣ арзишмандро **ба анҷом расонидааст**;

- дар рисола нахустин бор дар адабиётшиносии тоҷик шинохти шахсияти маънавӣ ва эҷодии Азизуддини Насафӣ, маҷмуи осор ва вижагиҳои адабиву бадеии таълифоти ӯ, мақоми ӯ ҳамчун адиб дар рушду таҳаввули насри ирфонии адабиёти форсу тоҷик аз рӯйи масъалаҳои сарчашмашиносӣ ва поэтика **мушаххас шудааст**.

- дар баробаи ин, дар рисола Азизуддини Насафӣ ҳамчун яке аз нависандагони барҷастаи насри классикии адабиёти форсу тоҷик муаррифӣ мешавад, мақому ҷойгоҳи ӯ ҳамчун тарвиҷдиҳандаи насри ирфонӣ **таҳқиқ шудааст**.

- рӯзгори Азизуддини Насафӣ бар асоси мавод ва иттилооте, ки дар осораш зикр шудааст, бо қиёсу муқобалаи он бо ахбори сарчашмаҳо ва тазкираву осори пажӯҳишӣ **таҳқиқ ва баррасӣ гардидааст**.

- моҳият ва мундариҷаи таълифоти ӯ, таъйиди осори мансуб ба Азизуддини Насафӣ **мушаххас шудааст**.

- баррасии хусусиятҳои бадеии насри ирфонии Азизуддини Насафӣ **собит гардидааст**.

- таҳқиқи махсусиятҳои насри фалсафӣ ва ирфонӣ, шеваҳои ҳоси қорбурди ашъори форсӣ дар асарҳои насрии Азизуддини Насафӣ ва ҷойгоҳи ашъори шоир дар таркиби асарҳои мансури ӯ **баррасӣ ёфтааст**.

- вижагиҳои рамзгарой ва усулҳои ҷолиби қорбурди ривоёту ҳикоят дар таркиби истилоҳоти фалсафӣ ва ирфонӣ дар осори мансури Азизуддини Насафӣ ва баррасии дидгоҳҳои ҳосаи ӯ ба мафоҳим ва истилоҳоти орифона **таҳқиқ шудааст**.

Аҳаммияти назариявии таҳқиқот ба он асоснок карда шудааст, ки таҳқиқу баррасии осори мансури фалсафӣ ва ирфонӣ, арзишҳои адабии

онҳо яке аз масоили муҳимми адабиётшиносии кунунӣ, бавижа баҳси таҳқиқоти сарчашмашиносӣ ва поэтика маҳсуб мешавад. Таҳқиқи арзишҳои адабӣ, сохторшиносӣ ва сарчашмаҳои таълифи мероси адабиву ирфонии ин мутафаккир, асарҳои муътабари ӯ чун «Кашф-ул-хақоик», «Зубдат-ул-хақоик» ва «Мақсад-ул-ақсо» имкон медиҳад, ки арзишу мақоми ин асарҳо на фақат ҳамчун рисолаи пурарзиши ирфонӣ, балки ба ҳайси як рисолаи муътабари дорои арзишҳои муҳимми адабиву бадеӣ ва нақши он дар ташаккули насри ирфонии адабиёти форсу тоҷик равшан карда шавад. Ба таври кулӣ метавон изҳор дошт, ки таълифоти мансури Азизуддини Насафӣ ҳамагӣ ба гунае рисолаҳои мустақили фалсафӣ ва ирфоние ба шумор мераванд.

Аҳамияти натиҷаҳои бадастовардаи доктлаби дараҷаи илмӣ дар амалия, чунин тасдиқ карда мешаванд, ки дар навбати аввал, зарур аст, ки мутуни рисолаҳои тасаввуфии Азизуддини Насафӣ таҳия ва ба нашр расонида шаванд. Таҳқиқоти анҷомёфта барои муқаррар намудани заминаҳои аслии тасҳеҳ ва наشري мутуни комили осори нависанда бар асоси нусхаҳои хаттии дастрас заминаҳо фароҳам меоварад. Барои таҳияи маводи назариву амалӣ чиҳати омӯзиш ва таълими курси таърихи адабиёти форсу тоҷик аз маводи рисола ба таври фаровон истифода намудан мумкин аст.

Баррасии этимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ дар он зоҳир мегардад, ки дар таҳқиқи диссертатсионӣ аз концепсияҳои илмӣ ва назарияи адабиётшиносони хориҷию ватанӣ истифода шудааст. Дар маҷмӯъ, дараҷаи этимоднокии натиҷаҳои таҳқиқ аз дақиқияти маълумот, мутобиқат намудани ҳаҷми маводи таҳқиқ, коркарди натиҷаҳои таҳқиқ, ҳаҷми интишорот ва интиҳоби методҳои таҳқиқ бармеояд. Хулоса ва тавсияҳо дар асоси таҳлили илмии натиҷаҳои таҳқиқ пешниҳод гардидаанд.

Саҳми шахсии доктлаби дарёфти дараҷаи илмиро дар ин росто навоариҳои илмии таҳқиқоти диссертатсионӣ дар фароҳам овардани маводи пажӯҳишӣ, татбиқи амалии натиҷаҳо ва истифодаи онҳо дар раванди иҷрои корҳои илмӣ-тадқиқотӣ рӯнамоӣ мекунад.

Бори аввал дар Тоҷикистон таҳия ва ба нашр омода намудани матни рисолаҳои Азизуддини Насафӣ, навиштани мақолаву маърузаҳои илмӣ ва ироаи онҳо дар конференсияҳои донишгоҳӣ, ҷумҳуриявӣ ва байналмилалӣ асоснок мегардад. Дар баробари ин, нахустин маротиба ба риштаи таҳқиқ кашида шудани мундариҷа ва сабки таълифи осори насрии Азизуддини Насафӣ ва муқаррар намудани мақоми ӯ дар ташаккули насри ирфонии адабиёти форсу тоҷик аз дидгоҳи масъалаҳои сарчашмашиносӣ ва поэтика саҳми шахсии муаллифи диссертатсияро ба таври возеҳ дар таҳқиқи вижагӣҳои насри тасаввуфии адабиёти мансури форсу тоҷик муқаррар менамояд.

Ҳамчунин, саҳми шахсии доктлаб дар баррасии мавзӯ ва масъалаҳои меҳварӣ ва коркарду тасвиби амалии натиҷаҳои таҳқиқ зоҳир меёбад. Мавзуи мазкур бори нахуст дар адабиётшиносии тоҷик бо

як низоми муайян ва густарда дар шакли диссертатсия аз ҷониби муаллиф мавриди таҳқиқ қарор гирифтааст.

Дар ҷаласаи шурои диссертатсионии 6D.KOA-069-и назди Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни аз 13 декабри соли 2023 дар бораи сазовор донишани Сатторов Ҳабибулло Ҷабборович, ба дараҷаи илмии номзади илми филология аз рӯи ихтисоси 10.01.08. – Назарияи адабиёт. Матншиносӣ, нусхашиносӣ қарор қабул карда шуд.

Ҳангоми гузаронидани овоздиҳии пинҳонӣ дар шурои диссертатсионӣ 14 - нафар, аз ҷумла 4 нафар докторони илм аз рӯи ихтисоси 10.01.08. – Назарияи адабиёт. Матншиносӣ, нусхашиносӣ иштирок доштанд.

Дар овоздиҳӣ 14 нафар иштирок намуд. Аз 15 нафар аъзои ба ҳайати шурои диссертатсионӣ шомилбуда овоз доданд: Тарафдор – 13 нафар. Муқобил – нест. Бетараф – нест. Бюллетенҳои безътибор – 1 адад.

Раиси шурои диссертатсионӣ,
доктори илми филология, профессор Салихов Ш.А.

И.в., котиби илмии шурои диссертатсионӣ,
номзади илми филология, дотсент Қосимӣ С.А.

13.12.2023